

# **Reflexió és kitörés**

**Baranyai Enikő**

**Pécsi Tudományegyetem, Művészeti Kar**

**Szobrászművész, 4. évfolyam**

**témavezető dr. habil Lengyel Péter, adjunktus**

Művem utólagos elemzésekor számos olyan önismereti tapasztalatra tettem szert, melyre elkészítésekor nem is gondoltam. Alkotásomban egyértelműen az érzelmi szál dominál, mely számomra erősen negatív töltetű volt, illetve az önvizsgálat ellentétes koncepciója, ami elősegítette intenzitásának kiteljesedését.

„Lelkünk olyan természetű – mondja F.Th. Vischer -, hogy teljes egészében áthelyeződik a külső természet jelenségeibe vagy az ember által létrehozott formákba, ezeknek a jelenségeknek bizonyos hangulatot tulajdonít, önkéntelen és tudattalan aktus révén átmegy hangulatával a tárgyba. A léleknek ez a kölcsönződése, ez az áthelyeződése, ez a beleérződése az élettelen formákba az, amiről az esztétikában főképpen szó van.”

A pályamunkám leírása: egy festőráámra feszített átlátszó, rózsaszín anyagra rávarrtam büsztöm direkt öntvényéből készült papírmáséportrémát. Rózsaszín akrilfestékkel és csillogó fényes lakkal lefestett, fintorgó tekintetű, formailag eltorzult testű az önportrém. A formai torzulás szándékos, a lelki torzulással akar párhuzamot vonni. Az aktuális lelki állapotomhoz, nemiségemhez fűződő viszonyom reflexiójának kivetülése. Mostani kutatásom kifejezetten a személyre irányul, azon belül is legfőbbképpen önmagamra, kifejezési lehetőségeimre: hány személyiségünk szunnyad még szuperegónk elfojtásának börtönében. Ehhez a munkához elengedhetetlen volt, hogy könyörtelen őszinteséggel mutassak tükröt magamnak és a világnak egyaránt. Munkám minden részlete tudatos, a végkifejlet viszont számomra olyan természetesség hatja át, mintha máshogy nem is készíthettem volna el, tudatalattim azt nem engedte másképpen. Alkotásom technikájában és megjelenésében a szobrászat és a festészet között átmenetet képez. Számomra a hitelesség és az őszinteség a jó munka ismérve. A hagyományos technikák háttérbe szorítása tudatos, szinte elhanyagolhatónak mondható a mű mondanivalójával szemben. A figyelemfelkeltés ilyen foka nem valósulhat meg egy tradicionálisan megoldott munkában, a kifejezés szempontjából csak hátránya származhatna belőle.

Nagy mértékben érvényesül egy művészetpszichológiai tényező, az „affektív ellentmondás”. Az ellentétes érzelmek, illetve elemek felhalmozásával egyféle lelki labilitást, belső vívódást előidézve növelhető a mű érzelmi intenzitása. Darwin antitézis elvében a következőket állítja: „... ha homlokegyenest ellentétes lelkiállapot jön létre, erős és önkéntelen hajlam lép fel, hogy homlokegyenest ellentétes mozdulatok jelentkezzenek...”

Erre a pszichológiai kettősségre vezethető vissza a katarzis élmény folyamata is, miszerint az a lelki megtisztulás eredményezője. Ez esetben az alkotófolyamat által valósult meg bennem. Hogyan megy végbe ez a folyamat az agyunkban? Az aktuális lelki folyamatok feldolgozása és felhasználása a művészetben, elménk és fantáziánk szabadjára engedése a képzelet és a realitás összefonódásával, a blokkolások feloldása a képzőművészet által, saját magunk öngyógyításához vezet akaratlanul is.

– „Ízléstelen!” – mondták

– „Köszönöm!”- feleltem.

Tavaly, év végén a munkámat bemutatásakor számos ilyen és hasonló véleménnyel illették, vagy csak fintorogva, szavak nélkül elvonultak mellette. A fentieket taglalva tehát kijelenthetjük, hogy a művészi és a hétköznapi esztétikum különbözősége hatalmas és teljesen más a szerepük is, mivel a művészi esztétika sokkal differenciáltabb tulajdonságokkal bír, az alkotás számtalanszor nem feltétlenül mondható a hétköznapi értelemben szépnek vagy jónak, ahogy azt általában elvárnánk, mivel a művészet szerepe is régóta megváltozott. Ez esetben az individuális személy lelki kivetülésének tárgya, egyfajta öngyógyító, önelemző folyamat eszköze volt.

Minden emberben megtalálható a hiúság tulajdonsága, az önportré témájában kikerülhetetlen alkotóelem – Hogyan érhetjük el a leghatásosabb kifejezését? Talán az ellenkezőjének a kiemelése, a formai torzulások és a színvilág ellentétessége segíthet benne. A szándékos kettős mérce még inkább erősíti a tényt. Mennyire lehetünk objektívek és kritikusak, ha saját magunkról van szó? Tudunk magunkra tisztán, szemlélőként tekinteni?

A hangulati tényezőkön túl, úgy gondolom, hogy a munkám elkészítésénél a másik jelentős kérdés volt aktuális életszakaszomban – ami megfogalmazódott bennem – a nőiességem megélése volt, mely kapcsán egy sor felvetés merült fel bennem: megtarthatjuk-e nőiségünk lényegét jelenlegi világunkban? A válasz igen lehet, de milyen hátrányokkal jár ez? A társadalmi és a szakmai elvárások különbözősége szembeötlő. Míg más szakmákban elvárják a nőies megjelenést addig egy női szobrászra rossz fényt vethet, hátránya származhat belőle, lealacsonyítóan hathat egy túl nőies nő. Munkám egyfelől reflexió erre a problémára is, személyes tapasztalataim alapján.

Egy női szobrásznak nehezebb szakmailag érvényesülni, sokszor mondják: nem női szakma - számos más munkaterületre ráhúzza ezt a jelzőt -, még inkább nem nőies. Azonosulás a férfikkal elvárás? Kevesebb dologra lennének képesek? Manapság is hátránynak számít a fizikai különbözőség? Társadalmilag elvárt, hogy egy nő gyengébb legyen férfi társánál, általában véve könnyű fizikai munkára ítéltetett, gyereknevelésre, a háztartás fenntartására. A jelenlegi gazdasági helyzetben azonban nincs más választásunk, mint hogy férjeink mellett munkát vállaljunk, ugyanakkor fizetéseinknek „nem illik” többnek lennie a családfenntartóénál.

Számtalan oldalról merülhet fel a kérdés, hogy jelenleg hol a nő helye a társadalomban? A nőknek egyre nehezebb nőiesnek maradni, hogy tudjanak érvényesülni, fel kell adniuk egy szeletet magukból. Azonban ennek az ellenkezőjét is elvárnák tőlük. A biológiai különbözőség vajon korlátoltság? Kulturális fogyatékos-e a nemek közti különbség figyelmen kívül hagyása? A legalapvetőbb és a legprimitívebb ösztönöket a társadalmunk nyomja el, az emberi intelligencia a korlátaink eredete.

"Lehet-e igazán nő, aki művész és fordítva?" (Gedő Ilka)  
Van-e egyáltalán ténylegesen nő művészet? Meg lehet-e és meg kell-e különböztetni?

Végezetül tehát elmondhatom, hogy munkámat ezek és ehhez hasonló a kérdések inspirálták legfőbbképpen. Önmagam egy szeletét kiemelve és elemezve, semmit nem szépítve, szinte tudatalatti készletként megalkottam egyik általam vélt legreálisabb és legkevésbé reális önportrém. Amire rá kellett jönnöm saját magam utólagos elemzésével, hogy tudatosan, de mégis tudattalanul, egy lelki gyógyító folyamat részévé alakítottam munkám, problémáim és sérelmeim feldolgozásának eszközévé vált. Ezt szeretném a további alkotásaimban is tovább vinni és alkalmazni immár tudatosabban.